

๑๐. ภิกขุณีชันชกะ*

๑. ปฐมภาณวาร

๑. มหาปชาปติโคตมิวัตถุ

ว่าด้วยเรื่องพระมหาปชาปติโคตมิ

[๔๐๒] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ นิโครธรามใกล้พระนครกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ ครั้งนั้นแล พระนางมหาปชาปติโคตมิเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ ครั้นแล้วได้ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วประทับขึ้น ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า “ขอประทานพระวโรกาสเถิด พระพุทธเจ้าข้า ขอให้สตรีพึงได้ออกจากเรือนมาบวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้วด้วยเถิด”

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “อย่าเลย โคตมิ เธออย่าได้ขบใจการที่สตรีจะออกจากเรือนมาบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วเลย”

พระนางมหาปชาปติโคตมิได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นครั้งที่ ๒ ว่า “ขอประทานพระวโรกาสเถิด พระพุทธเจ้าข้า ขอให้สตรีพึงได้ออกจากเรือนมาบวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้วด้วยเถิด”

แม้ครั้งที่ ๒ พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ตรัสห้ามว่า “อย่าเลย โคตมิ เธออย่าได้ขบใจการที่สตรีจะออกจากเรือนมาบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วเลย”

พระนางมหาปชาปติโคตมิได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นครั้งที่ ๓ ว่า “ขอประทานพระวโรกาสเถิด พระพุทธเจ้าข้า ขอให้สตรีพึงได้ออกจากเรือนมาบวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้วด้วยเถิด”

แม้ครั้งที่ ๓ พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ตรัสห้ามว่า “อย่าเลย โคตมิ เธออย่าได้ขบใจการที่สตรีจะออกจากเรือนมาบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วเลย”

ลำดับนั้น พระนางมหาปชาปติโคตมิทรงน้อยพระทัยว่า “พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ทรงอนุญาตให้สตรีออกเรือนมาบวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว” จึงทรงมีทุกข์ เสียพระทัย มีพระพักตร์นองด้วยน้ำพระเนตร ทรงกันแสงพลางถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทำประทักษิณแล้วเสด็จกลับไป

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ในพระนครกบิลพัสดุ์ตามพระพุทธานุสิริแล้วเสด็จหลีกจาริกไปทางพระนครเวสาลี เสด็จจาริกไปโดยลำดับ ได้เสด็จถึงพระนครเวสาลีแล้ว นัยว่า ณ ที่นั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ที่ภูฏาคารศาลา ปามหาวัน ใกล้พระนครเวสาลี

* ภิกขุณีชันชกะ ตอนว่าด้วยเรื่องของภิกษุณี มีเนื้อหาเกี่ยวกับกำเนิดภิกษุณีในพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งข้อที่ทรงอนุญาตและข้อที่ทรงห้ามบางอย่างสำหรับภิกษุณีสงฆ์ที่นอกจากสิกขาบทที่มาจากพระปาติโมกข์ซึ่งแสดงไว้ในภิกขุณีวิภังค์ (พระบาลีวินัยปิฎก เล่ม ๓) จัดแบ่งเนื้อหาเป็น ๓ ภาณวาร คือ (๑) ปฐมภาณวาร (๒) ทศกัณฐภาณวาร (๓) ตติยภาณวาร เฉพาะบทปฐมภาณวาร แบ่งหัวข้อเป็น ๓ หัวข้อ คือ (๑) มหาปชาปติโคตมิวัตถุ ว่าด้วยเรื่องพระมหาปชาปติโคตมิ (๒) อัญญครุฑมมะ ว่าด้วยกรรม ๘ ประการ และ (๓) ภิกขุณีอุปสัมปทานุชานนะ ว่าด้วยพระพุทธานุญาตให้อุปสมบทภิกษุณี

๑. ปฐมภาณวาร ๑. มหาปชาบดีโคตมีวัตถุ

ครั้งนั้นแล พระนางมหาปชาบดีโคตมีให้ปลงพระเศาแล้วทรงครองผ้าข้อมผ้าด เสด็จไปทางพระนคร เวสาลีพร้อมกับเจ้าหญิงสาภิยานิหลายพระองค์ เสด็จเข้าไปยังภูฏาคารศาลา ปามหาวัน ใกล้พระนครเวสาลี โดย ลำดับ ขณะนั้นแล พระนางมหาปชาบดีโคตมีทรงมีพระบาทระบม มีพระกายมอมแมมด้วยฝุ่น มีทูกษ์ เสียพระทัย มีพระพักตร์นองด้วยน้ำพระเนตร ได้ประทับยืนกันแสงอยู่ที่ซุ้มประตูด้านนอก

ท่านพระอานนทีได้แลเห็นพระนางมหาปชาบดีโคตมีทรงมีพระบาทระบม มีพระกายมอมแมมด้วยฝุ่น มีทูกษ์ เสียพระทัย มีพระพักตร์นองด้วยน้ำพระเนตร ประทับยืนกันแสงอยู่ ณ ซุ้มประตูด้านนอก จึงได้กล่าวกะ พระนางมหาปชาบดีโคตมีว่า “ดูก่อนพระนางโคตมี เพราะเหตุอะไรหนอ พระนางจึงมีพระบาทระบม มีพระกายมอมแมมด้วยฝุ่น มีทูกษ์ เสียพระทัย มีพระพักตร์นองด้วยน้ำพระเนตร ประทับยืนกันแสงอยู่ที่ซุ้มประตูด้านนอก เล่า”

พระนางมหาปชาบดีโคตมีตรัสตอบว่า “ท่านอานนทีเจ้าข้า ความจริงก็เป็นเช่นนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ไม่ทรงอนุญาตให้สตรีออกจากเรือนมาวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว”

ท่านพระอานนทีกล่าวว่า “ดูก่อนพระนางโคตมี ถ้าอย่างนั้น ขอให้พระนางจงรอรอยู่ที่นี้แหละ จนกว่า อาตมาจะทูลขอพระผู้มีพระภาคเจ้าให้สตรีออกจากเรือนมาวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรง ประกาศแล้ว”

ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนทีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ ครั้นแล้วถวายบังคมพระผู้มีพระ ภาคเจ้าแล้วนั่ง ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า “พระพุทธเจ้าข้า พระนางมหาปชาบดี โคตมินั้น ทรงมีพระบาทระบม มีพระกายมอมแมมด้วยฝุ่น มีทูกษ์ เสียพระทัย มีพระพักตร์นองด้วยน้ำพระเนตร ประทับยืนกันแสงอยู่ที่ซุ้มประตูด้านนอกด้วยเสียพระทัยว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ทรงอนุญาตให้สตรีออกจาก เรือนมาวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว ขอประทานพระวโรกาสเถิด พระพุทธเจ้าข้า ขอให้สตรีพึงได้การออกจากเรือนมาวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรง ประกาศแล้วด้วยเถิด”

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “อย่าเลย อานนที เธออย่าได้ขอบใจการที่สตรีจะออกจากเรือนมาวชเป็น บรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วเลย”

ท่านพระอานนทีได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นครั้งที่ ๒ ...

ท่านพระอานนทีได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นครั้งที่ ๓ ว่า ขอประทานพระวโรกาสเถิด พระพุทธเจ้าข้า ขอให้สตรีพึงได้การออกจากเรือนมาวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรง ประกาศแล้วด้วยเถิด”

แม้ครั้งที่ ๓ พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ตรัสห้ามว่า “อย่าเลย อานนที เธออย่าได้ขอบใจการที่สตรีจะออกจาก เรือนมาวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วเลย”

ลำดับนั้นแล ท่านพระอานนทีได้เกิดความคิดดังนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ทรงอนุญาตให้สตรีออก จากเรือนมาวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว อย่างกระนั้นเลย เราพึงทูลขอพระผู้ มีพระภาคเจ้าให้สตรีออกจากเรือนมาวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว โดยเหตุผลสักอย่าง หนึ่ง”

๑. ปฐมภาณวาร ๑. มหาปชาบดีโคตมีวัตถุ

ลำดับนั้นแล ท่านพระอานนท์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สตรีออกจากเรือนมาบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วสามารถที่จะทำให้แจ้งซึ่งโศดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล หรืออรหัตตผลได้หรือไม่

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “ดูก่อนอานนท์ สตรีออกจากเรือนมาบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วสามารถที่จะทำให้แจ้งซึ่งโศดาปัตติผลก็ได้ สกทาคามีผลก็ได้ อนาคามีผลก็ได้ หรืออรหัตตผลก็ได้”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าสตรีออกจากเรือนมาบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วสามารถที่จะทำให้แจ้งซึ่งโศดาปัตติผลก็ได้ สกทาคามีผลก็ได้ อนาคามีผลก็ได้ หรืออรหัตตผลก็ได้” ไซ้รู้ พระพุทธเจ้าข้า พระนางปชาบดีโคตมีมีพระมาตุจฉาของพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงมีอุปการะมาก ทรงทะนุถนอมเลี้ยงดู ทรงถวายพระจีวรธรา เมื่อพระชนนีเสด็จสวรรคต ก็ได้ให้พระผู้มีพระภาคเจ้าเสวยพระจีวรธรา ขอประทานพระวโรกาสเถิด พระพุทธเจ้าข้า ขอให้สตรีพึงได้การออกจากเรือนมาบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วด้วยเถิด”

๒. อัญญกรรม

ว่าด้วยกรรม ๘ ประการ

[๕๐๓] “ดูก่อนอานนท์ ถ้าพระนางปชาบดีโคตมีจะยอมรับกรรม ๘ ประการได้ กรรม ๘ ประการนั้นแลก็จงเป็นอุปสัมปทาของพระนางคือ

๑. ภิกษุณีเมื่ออุปสมบทแล้ว ๑๐๐ พรรษา ก็ต้องทำการกราบไหว้ การลูกรับ อัญชลีกรรม สามิจกรรมแก่ภิกษุผู้เมื่ออุปสมบทในวันนั้น ธรรมเนียมนี้ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ล่วงละเมิดตลอดชีวิต

๒. ภิกษุณีต้องไม่เข้าจำพรรษาในอาวาสที่ไม่มีภิกษุอยู่ ธรรมเนียมนี้ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ล่วงละเมิดตลอดชีวิต

๓. ภิกษุณีต้องหวังกรรม ๒ ประการจากภิกษุสงฆ์ทุกกึ่งเดือน คือ ภิกษุผู้ถามถึงการทำอุโบสถและการเข้าไปรับโอวาท ธรรมเนียมนี้ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ล่วงละเมิดตลอดชีวิต

° กรรม ๘ ประการ ธรรมเนียมอันภิกษุณีควรตระหนัก หมายถึงหลักความประพฤติที่ภิกษุณีพึงยึดถือเป็นเรื่องสำคัญอันต้องปฏิบัติด้วยความเคารพ ไม่ล่วงละเมิดตลอดชีวิต (วิ. อ. ๒/๓๒๐)

๑. ปฐมภณวาร ๒. อัญญกรรมมะ

๔. ภิกษุณีผู้จำพรรษาแล้วต้องปวารณาในสงฆ์สองฝ่าย^๑ โดยสถานทั้งสาม คือ ด้วยได้เห็น ๑ ด้วยได้ยิน ๑ ด้วยรังเกียจสงสัย ๑ ธรรมเนียมนี้ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ล่วงละเมิดตลอดชีวิต

๕. ภิกษุณีผู้ล่วงละเมิดกรรม^๒ แล้วต้องประพฤติกุมนานัต^๓ ในสงฆ์สองฝ่าย ธรรมเนียมนี้ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ล่วงละเมิดตลอดชีวิต

๖. ภิกษุณีต้องแสวงหาการอุปสมบทในสงฆ์สองฝ่ายเพื่อสิกขมานา ผู้ศึกษาสิกขาในธรรม ๖ ประการ ครบ ๒ ปีแล้ว ธรรมเนียมนี้ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ล่วงละเมิดตลอดชีวิต

๗. ภิกษุณีต้องไม่คำ ไม่บริภาษภิกษุ ไม่ว่าด้วยเหตุใดๆ ธรรมเนียมนี้ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ล่วงละเมิดตลอดชีวิต

๘. ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ปิดทางไม่ให้ภิกษุณีทั้งหลายสอนภิกษุ เปิดทางให้ภิกษุทั้งหลายสอนภิกษุณีได้ ธรรมเนียมนี้ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ล่วงละเมิดตลอดชีวิต

ดูก่อนอนันท์ ก็ถ้าพระนางมหาปชาบดีโคตมียอมรับกรรม ๘ ประการนี้ได้ กรรม ๘ ประการนั้น แลก็จึงเป็นอุปสัมปทาของพระนาง”

พระนางปชาบดีบวชโดยรับกรรม

ลำดับนั้นแล ท่านพระอนันท์เรียนกรรม ๘ ประการนี้ในสำนักพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วเข้าไปหาพระนางมหาปชาบดีโคตมิจึงที่พัก ครั้นแล้วได้กล่าวกะพระนางมหาปชาบดีโคตมิว่า “ดูก่อนพระนางโคตมิ ถ้าแม่พระนางยอมรับกรรม ๘ ประการได้ กรรม ๘ ประการนั้นแลก็จักเป็นอุปสัมปทาของพระนาง คือ

๑. ภิกษุณีแม่อุปสมบทแล้ว ๑๐๐ พรรษา ก็ต้องทำการกราบไหว้ การลูกรับ อัญชลีกรรม สามิจริกรรมแก่ภิกษุผู้แม่อุปสมบทในวันนั้น ธรรมเนียมนี้ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ล่วงละเมิดตลอดชีวิต

...

๘. ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ปิดทางไม่ให้ภิกษุณีทั้งหลายสอนภิกษุ เปิดทางให้ภิกษุทั้งหลายสอนภิกษุณีได้ ธรรมเนียมนี้ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่ล่วงละเมิดตลอดชีวิต

ดูก่อนพระนางโคตมิ ถ้าแม่พระนางยอมรับกรรม ๘ ประการนี้ได้ กรรม ๘ ประการนั้นแลก็จักเป็นอุปสัมปทาของพระนาง”

พระนางมหาปชาบดีโคตมิกล่าวว่า “ข้าแต่ท่านพระอนันท์ ดิฉันยอมรับกรรม ๘ ประการนี้ไม่ล่วงละเมิดตลอดชีวิต เหมือนหญิงสาวหรือชายหนุ่มที่ชอบแต่งตัว ผู้อาบน้ำชำระร่างกายแล้วได้ฟวงอุบล ฟวงมะลิ หรือพวงลำควนแล้วพึงประคองรับด้วยมือทั้งสองตั้งไว้เหนือเศียรเกล้าจะนั้น”

^๑ ปวารณาในสงฆ์สองฝ่าย คือปวารณา (สังฆกรรมที่เปิดโอกาสให้ว่ากล่าวตักเตือนกัน) จากภิกษุณีสงฆ์ในวันก่อนวันอุโบสถ ๑ วัน แล้วจึงปวารณาต่อภิกษุสงฆ์ในวันอุโบสถ (วิ.อ. ๒/๓๒๘)

^๒ ละเมิดกรรม ในที่นี้หมายถึงต้องอาบัติสังฆาทิเสส (อง.อ. ๓/๒๖๓)

^๓ ปักขมานัต หมายถึงมานัตที่ภิกษุณีผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสต้องประพฤติกุมนานัตในสงฆ์สองฝ่ายเป็นเวลาครั้งเดือน (วิ.อ. ๓/๒๘๓)

๑. ปฐมภาณวาร ๒. อัญญกรรมมะ

เหตุผลที่ไม่ทรงอนุญาตให้สตรีบวช

ต่อจากนั้นแล ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ ครั้นแล้วได้ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วนั่ง ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระนางมหาปชาบดีโคตมีทรงขอรับครุธรรม ๘ ประการแล้ว พระมาตุจฉาของพระผู้มีพระภาคเจ้าอุปสมบทแล้ว”

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “ดูก่อนอานนท์ ถ้าสตรีจักไม่ได้ออกจากเรือนมาบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตลาคตประกาศแล้ว พรหมจรรย์^๑ ก็จักดำรงอยู่ได้นาน สัทธรรมจะพึงดำรงอยู่ได้ถึง ๑,๐๐๐ ปี^๒ แต่เพราะสตรีออกจากเรือนมาบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตลาคตประกาศแล้ว บัดนี้พรหมจรรย์จักดำรงอยู่ได้ไม่นาน ทั้ง สัทธรรมก็จักดำรงอยู่เพียง ๕๐๐ ปี

ดูก่อนอานนท์ สตรีได้ออกจากเรือนมาบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยใด พรหมจรรย์ในธรรมวินัยนั้นจักดำรงอยู่ได้ไม่นาน เปรียบเหมือนตระกูลใดตระกูลหนึ่งมีผู้หญิงมาก มีผู้ชายน้อย ตระกูลนั้นย่อมถูกพวกโจรผู้ลักทรัพย์กำจัดได้ง่าย

ดูก่อนอานนท์ สตรีได้ออกจากเรือนมาบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยใด พรหมจรรย์ในธรรมวินัยนั้นจักดำรงอยู่ได้ไม่นาน เปรียบเหมือนหนอนขอกที่ลงในนาข้าวสาธิตที่สมบูรณ์ เมื่อเป็นเช่นนี้ นาข้าวสาธิตนั้นก็ดำรงอยู่ได้ไม่นาน

ดูก่อนอานนท์ สตรีได้ออกจากเรือนมาบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยใด พรหมจรรย์ในธรรมวินัยนั้นจักดำรงอยู่ได้ไม่นาน เปรียบเหมือนเปลี้ยที่ลงในไร่อ้อยที่สมบูรณ์ เมื่อเป็นเช่นนี้ ไร่อ้อยนั้นก็ดำรงอยู่ได้ไม่นาน

ดูก่อนอานนท์ เราบัญญัติครุธรรม ๘ ประการแก่ภิกษุณีไว้ล่วงหน้าทีเดียว เพื่อมิให้ภิกษุณีล่วงละเมิดตลอดชีวิต เปรียบเหมือนนรุษกั้นทำนบแห่งสระใหญ่ไว้ล่วงหน้าเพื่อไม่ให้น้ำไหลออกไป”

จบ ครุธรรม ๘ ประการของภิกษุณี

^๑ พรหมจรรย์ ในที่นี้หมายถึงศาสนพรหมจรรย์ หรือพระพุทธานุศาสน

^๒ สัทธรรม ธรรมอันดี หมายถึงหลักหรือแก่นของพระพุทธศาสนา มี ๓ คือ (๑) ปริยัติสัทธรรม สัทธรรมคือคำสั่งสอนอันจะต้องเล่าเรียน ได้แก่ พระบาลีพุทธพจน์ (๒) ปฏิบัติสัทธรรม สัทธรรมคือปฏิบัติที่อันจะต้องปฏิบัติ โดยสรุปได้แก่ อริยมรรคมีองค์ ๘ หรือไตรสิกขา (๓) ปฏิเวธสัทธรรม (หรือเรียกว่าธัมมสัทธรรม) สัทธรรมคือผลอันจะพึงเข้าถึงหรือบรรลุด้วยการปฏิบัติ ได้แก่ มรรคผล นิพพาน (ดู วิ.อ. ๑/๒๓๖, ม.อ. ๓/๘๐) คำว่า สัทธรรมจะพึงดำรงอยู่ได้ ๑,๐๐๐ ปี ตรัสหมายถึงระยะเวลาที่ยังมีพระอรหันตจีนาสพผู้บรรลุความแตกฉานในปฏิสัมภิทาอยู่ ความจริงปฏิเวธสัทธรรมนั้นดำรงอยู่ ๕ พันปี โดยเมื่อล่วงไปอีก ๑ พันปีก็ยังมีพระอรหันตจีนาสพผู้สุขขวิปีสสะอยู่ ล่วงไปอีก ๑ พันปีก็ยังมีพระอนาคามีอยู่ ล่วงไปอีก ๑ พันปีก็ยังมีพระสกทาคามีอยู่ ล่วงไปอีก ๑ พันปีก็ยังมีพระโสดาบันอยู่ แม้ปริยัติสัทธรรมก็ดำรงอยู่ ๕ พันปีเช่นกัน เพราะปฏิเวธจะมีไม่ได้หากไม่มีปริยัติ เมื่อปริยัติเสื่อมสูญก็จะปรากฏอยู่แต่เครื่องหมายพรหมจรรย์ (วิ.อ. ๑/๔๐๗, อ.อ. ๓/๒๖๔-๒๖๕)

๓. ภิกขุณีอุปสัมปทานุชานนะ

ว่าด้วยพระพุทธานุญาตให้อุปสมบทภิกขุณี

[๔๐๔] ครั้งนั้น พระมหาปชาบดีโคตมีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ ครั้นแล้วได้ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วได้ขึ้นเฝ้า ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง กราบทูลว่า “พระพุทธรเจ้าข้า หม่อมฉันจะปฏิบัติในเจ้าหญิงสาภิยานีเหล่านี้ได้อย่างไร”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้แจงพระมหาปชาบดีโคตมีให้เห็นแจ้ง ให้สมათาน ให้อาจหาญ ให้ร่าเริงด้วยธรรมิกถาแล้ว ที่นั้น พระมหาปชาบดีโคตมีผู้นั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้แจง ให้สมათาน ให้อาจหาญ ให้ร่าเริงด้วยธรรมิกถาแล้ว ได้ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าทำประทักษิณแล้วเสด็จกลับไป

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็นเฝ้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายอุปสมบทภิกขุณี”

ครั้งนั้น ภิกษุเหล่านั้นได้กล่าวกะพระมหาปชาบดีโคตมีดังนี้ว่า “พระแม่เจ้ายังไม่ได้อุปสมบท แต่พวกดิฉันอุปสมบทแล้ว เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติไว้ว่า ‘ภิกษุทั้งหลายพึงให้อุปสมบทภิกขุณี’”

ลำดับนั้น พระมหาปชาบดีโคตมีเข้าไปหาท่านพระอานนท์ถึงที่อยู่ ครั้นแล้วอภิวาทท่านพระอานนท์ ได้ขึ้น ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง กราบเรียนว่า “ท่านพระอานนท์ ภิกษุณีเหล่านั้นพูดกะดิฉันอย่างนี้ว่า ‘พระแม่เจ้ายังไม่ได้อุปสมบท แต่พวกดิฉันอุปสมบทแล้ว เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติไว้ว่าภิกษุทั้งหลายพึงให้อุปสมบทภิกขุณี’”

จึงท่านพระอานนท์ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ ครั้นแล้วถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้านั่ง ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง กราบทูลว่า “พระพุทธรเจ้าข้า พระมหาปชาบดีโคตมีกล่าวอย่างนี้ว่า ‘ท่านพระอานนท์ ภิกษุณีพวกนี้พูดกะดิฉันอย่างนี้ว่า ‘พระแม่เจ้ายังไม่ได้อุปสมบท แต่พวกดิฉันอุปสมบทแล้ว เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติไว้ว่าภิกษุทั้งหลายพึงให้อุปสมบทภิกขุณี’”

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “ดูก่อนอานนท์ พระมหาปชาบดีโคตมีรับครุธรรม ๘ ประการแล้วในกาลใด เธอชื่อว่าอุปสมบทแล้วในกาลนั้นทีเดียว”

ทูลขอพรให้ภิกษุกราบไหว้ภิกษุณี

[๔๐๕] ครั้งนั้น พระมหาปชาบดีโคตมีเข้าไปหาท่านพระอานนท์ถึงที่อยู่ ครั้นแล้วอภิวาทท่านพระอานนท์ ได้ขึ้น ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง กราบเรียนว่า “ท่านพระอานนท์ ดิฉันจะทูลขอพรอย่างหนึ่งกะพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ‘ขอประทานพระวโรกาส พระพุทธรเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าพึงทรงอนุญาตการกราบไหว้ การลูกรับ อัญชลีกรรม สามิจกรรมแก่ภิกษุและภิกษุณีตามลำดับอาวุโส’”

ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ ครั้นแล้วได้ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้านั่ง ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง กราบทูลว่า “พระพุทธรเจ้าข้า พระมหาปชาบดีโคตมีกล่าวอย่างนี้ว่า ‘ท่านพระอานนท์ ดิฉันจะทูลขอพรอย่างหนึ่งกะพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ‘ขอประทานพระวโรกาส พระพุทธรเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าพึงทรงอนุญาตการกราบไหว้ การลูกรับ อัญชลีกรรม สามิจกรรมแก่ภิกษุและภิกษุณีตามลำดับอาวุโส’”

๑. ปฐมภาณวาร ๓. กิกขุณีอุปสัมปทานุชานนะ

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “ดูก่อนอานนท์ การที่ตถาคตจะอนุญาตการกราบไหว้ การลูกรับ อัญชลีกรรม สามิจิกรรมแก่สตรีนั้น มิใช่ฐานะ มิใช่โอกาส เพราะพวกอัญชลีธรณี^๑ ที่มีธรรมอันกล่าวไม่ดีแล้วเหล่านี้ก็ยังไม่ได้กระทำการกราบไหว้ การลูกรับ อัญชลีกรรม สามิจิกรรมแก่สตรีเลย ก็ไหนตถาคตจักอนุญาตการกราบไหว้ การลูกรับ อัญชลีกรรม สามิจิกรรมแก่สตรีเล่า”

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็น कैามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะกิกขุทั้งหลายว่า

“ดูก่อนกิกขุทั้งหลาย กิกขุไม่พึงทำการกราบไหว้ การลูกรับ อัญชลีกรรม สามิจิกรรมแก่สตรี รูปใดหาต้องอาบัติทุกกฏ”

ทูลถามถึงสิกขาบทที่กิกขุณีควรปฏิบัติ

ครั้งนั้น พระมหาปชาบดีโคตมีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ ครั้นแล้วได้ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า ยืนเฝ้าอยู่ ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง กราบทูลว่า “พระพุทธรเจ้าข้า ในสิกขาบทของกิกขุณีที่ทั่วถึงแก่กิกขุด้วย พวกหม่อมฉันจะปฏิบัติอย่างไร พระพุทธรเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “ดูก่อนโคตมี ในสิกขาบทของกิกขุณีที่ทั่วถึงแก่กิกขุด้วยนั้น พวกเธอจงศึกษาในสิกขาบทเหล่านั้นคฤกิกขุทั้งหลายศึกษาด้วยกัน”

“พระพุทธรเจ้าข้า ก็ในสิกขาบทของกิกขุณีที่ไม่ทั่วถึงแก่กิกขุ พวกหม่อมฉันจะปฏิบัติอย่างไร พระพุทธรเจ้าข้า”

“ดูก่อนโคตมี ในสิกขาบทของกิกขุณีที่ไม่ทั่วถึงแก่กิกขุ พวกเธอจงศึกษาตามที่เรบัญญัติไว้แล้ว”

ลักษณะตัดสินพระธรรมวินัย

[๔๐๖] ครั้งนั้น พระมหาปชาบดีโคตมีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ ครั้นแล้วได้ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วประทับยืนเฝ้าอยู่ ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงธรรมโดยย่อแก่หม่อมฉัน ซึ่งหม่อมฉันได้ฟังแล้วจะพึงเป็นผู้ปลื้มใจออกจากหม่อมอยู่ตามลำพัง ไม่ประมาท มีความเพียร มีจิตมุ่งพระนิพพานอยู่เถิด”

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “ดูก่อนโคตมี เธอพึงรู้ธรรมเหล่านี้ว่า ‘ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความกำหนด ไม่เป็นไปเพื่อความคลายกำหนด เป็นไปเพื่อระกอบสัตว์ไว้ ไม่เป็นไปเพื่อพราศสัตว์ออก เป็นไปเพื่อสังสมกิเลส ไม่เป็นไปเพื่อไม่สังสมกิเลส เป็นไปเพื่อความมกมาก ไม่เป็นไปเพื่อความมกน้อย เป็นไปเพื่อความไม่สัน โดย ไม่เป็นไปเพื่อความสัน โดย เป็นไปเพื่อความคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ไม่เป็นไปเพื่อความสงัด เป็นไปเพื่อความเกยจคร้าน ไม่เป็นไปเพื่อปรารภความเพียร เป็นไปเพื่อความเป็นคนเลี้ยงยาก ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นคนเลี้ยงง่าย’ ดูก่อนโคตมี เธอพึงทรงจำธรรมเหล่านั้นไว้โดยส่วนเดียวว่า ‘นี้ไม่ใช่ธรรม ไม่ใช่วินัย ไม่ใช่คำสั่งสอนของพระศาสดา’

^๑ คำว่า อัญชลีธรณี หมายถึงนักบวชภายนอกพระพุทธศาสนา มีชื่อเรียกในสมัยนั้น เช่น นิครนถ์ อาชีวก อเจลก คอบส(ชฎิล) ปรีพาชก ปันทรังค์ (นัย วิ.อ. ๑/๒๗๑)

๑. ปฐมภาณวาร ๓. ภิกษุณีอุปสัมปทานุชานนะ

ดูก่อน โคตรมี เธอพึงรู้ธรรมเหล่านี้ว่า ‘ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อคลายกำหนด ไม่เป็นไปเพื่อความกำหนด เป็นไปเพื่อพราศัตว์ออก ไม่เป็นไปเพื่อประกอบสัตว์ไว้ เป็นไปเพื่อไม่สังสมกิเลส ไม่เป็นไปเพื่อสังสมกิเลส เป็นไปเพื่อความมกน้อย ไม่เป็นไปเพื่อความมกมาก เป็นไปเพื่อความสันโดษ เป็นไปเพื่อความสงัด ไม่เป็นไปเพื่อความคลุกคลีด้วยหมู่คณะ เป็นไปเพื่อปรารภความเพียร ไม่เป็นไปเพื่อความเกียจคร้าน เป็นไปเพื่อความเป็นคนเลี้ยงง่าย ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นคนเลี้ยงยาก’ ดูก่อนโคตรมี เธอพึงทรงจำธรรมเหล่านั้นไว้โดยส่วนเดียวว่า ‘นี่เป็นธรรม เป็นวินัย เป็นคำสั่งสอนของพระศาสดา’

พระพุทธชานูญาติให้ภิกษุณีแสดงปาติโมกข์

[๔๐๓] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายไม่แสดงปาติโมกข์แก่ภิกษุณีทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้แสดงปาติโมกข์แก่ภิกษุณีทั้งหลาย”

ต่อมา ภิกษุทั้งหลายคิดว่า “ใครหนอควรแสดงปาติโมกข์แก่ภิกษุณีทั้งหลาย” ภิกษุเหล่านั้นจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุแสดงปาติโมกข์แก่ภิกษุณีทั้งหลาย”

สมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายเข้าไปถึงที่พำนักของภิกษุณีแล้วแสดงปาติโมกข์แก่ภิกษุณีทั้งหลาย ชาวบ้านพากันฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า “ภิกษุณีเหล่านี้เป็นเมียของภิกษุพวกนี้ ภิกษุณีเหล่านี้เป็นหญิงชู้ของภิกษุพวกนี้ บัดนี้ภิกษุพวกนี้จักอภิมุขกับภิกษุณีเหล่านี้” ภิกษุทั้งหลายได้ยินชาวบ้านเหล่านั้นฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงแสดงปาติโมกข์แก่ภิกษุณี รูปใดแสดง ต้องอาบัติทุกกฏ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุณีแสดงปาติโมกข์แก่ภิกษุณีด้วยกัน”

ภิกษุณีทั้งหลายไม่รู้ว่าจะพึงแสดงปาติโมกข์อย่างไร ... ภิกษุเหล่านั้นจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุบอกภิกษุณีทั้งหลายว่า ‘พวกเธอพึงแสดงปาติโมกข์อย่างนี้’”

พระพุทธบัญญัติให้ภิกษุรับอาบัติของภิกษุณี

[๔๐๔] สมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายไม่กระทำความอาบัติ ... ภิกษุเหล่านั้นจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุณีจะไม่ทำความอาบัติไม่ได้ รูปใดไม่ทำความอาบัติ ต้องอาบัติทุกกฏ”

ภิกษุณีทั้งหลายไม่รู้ว่าจะพึงทำความอาบัติแม้อย่างไร ... ภิกษุเหล่านั้นจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุบอกภิกษุณีทั้งหลายว่า ‘พวกเธอพึงทำความอาบัติอย่างนี้’”

ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายคิดว่า “ใครหนอจะพึงรับอาบัติของภิกษุณีทั้งหลาย” จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุรับอาบัติของภิกษุณีทั้งหลาย”

๑. ปฐมภาณวาร ๓. กิษุณิอุปสัมปทานุชานนะ

พระพุทธานุญาตให้กิษุณิรับอาบัติกันเอง

สมัยนั้น กิษุณิทั้งหลายพบภิกษุที่ถนนกัถิ ที่ตรอกกัถิ ที่ทางสามแยกกัถิ ที่วางบาตรไว้ที่พื้น ห่มผ้าเจวียงบ่า นั่งกระหัง ประคองอัญชติทำคีนอาบัติ ชาวบ้านพากันเพ่ง โทษ ดิเตยง โปนทะนาวา “กิษุณิเหล่านี้เป็นเมียของภิกษุพวกนี้ กิษุณิเหล่านี้เป็นหญิงชู้ของภิกษุพวกนี้ กิษุณิเหล่านี้ล่วงเกินกันในราตรีแล้วมาขอขมาตอนนี้” กิษุณิเหล่านั้นจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กิษุณิไม่พึงรับอาบัติของภิกษุณิทั้งหลาย รูปใดรับ ต้องอาบัติทุกกฏ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้กิษุณิรับอาบัติของภิกษุณิด้วยกัน”

กิษุณิทั้งหลายไม่รู้ว่าจะรับอาบัติอย่างไร กิษุณิทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุบอกภิกษุณิทั้งหลายว่า ‘ท่านทั้งหลายพึงรับอาบัติอย่างนี้”

พระพุทธานุญาตให้กิษุณิทำกรรมต่างๆ กันเอง

[๔๐๕] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายไม่ยอมทำกรรม^๑ แก่ภิกษุณิทั้งหลาย กิษุณิเหล่านั้นจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ทำกรรมแก่ภิกษุณิทั้งหลาย”

ครั้งนั้น กิษุณิทั้งหลายคิดว่า “ใครหนอพึงทำกรรมแก่ภิกษุณิทั้งหลาย” แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุทำกรรมแก่ภิกษุณิทั้งหลาย”

สมัยนั้น กิษุณิทั้งหลายที่ถูกทำกรรมแล้วพบภิกษุที่ถนนกัถิ ที่ตรอกกัถิ ที่ทางสามแยกกัถิ ที่วางบาตรไว้ที่พื้น ห่มผ้าเจวียงบ่า นั่งกระหัง ประคองอัญชติ ขอขมาภิกษุด้วยตั้งใจว่าจะไม่ทำอย่างนั้นอีก ชาวบ้านพากันเพ่ง โทษ ดิเตยง โปนทะนาวา “กิษุณิเหล่านี้เป็นเมียของภิกษุพวกนี้ กิษุณิเหล่านี้เป็นหญิงชู้ของภิกษุพวกนี้ กิษุณิเหล่านี้ล่วงเกินกันในราตรีแล้วมาขอขมาตอนนี้” กิษุณิเหล่านั้นจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กิษุณิไม่พึงทำกรรมแก่ภิกษุณิทั้งหลาย รูปใดทำ ต้องอาบัติทุกกฏ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุณิทำกรรมแก่ภิกษุณิด้วยกัน”

กิษุณิทั้งหลายไม่รู้ว่าจะทำกรรมอย่างไร กิษุณิเหล่านั้นจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุบอกภิกษุณิทั้งหลายว่า ‘พวกเธอพึงทำกรรมอย่างนี้”

---

^๑ กรรม ในที่นี้หมายถึงสังฆกรรมหรือการลงโทษทางพระวินัย เช่น ดัชชะนียกรรม กรรมอันสงฆ์พึงทำแก่ภิกษุหรือภิกษุณิผู้ควรชูปัจเจตน์ (วิ.อ. ๓/๔๐๓)

๑. ปฐมภาณวาร ๓. กิษุณิอุปสัมปทานุชานนะ

[๔๑๐] ก็โดยสมัยนั้นแล กิษุณิทั้งหลายเกิดบาดหมาง เกิดทะเลาะถึงวิวาทกัน พุดจาทิมแทงกันในท่ามกลางสงฆ์อยู่ กิษุณิเหล่านั้นไม่อาจจะรับอธิกรณ์นั้นได้ ... กิษุณิเหล่านั้นจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

“ดูก่อนกิษุณิทั้งหลาย เรานุญาตให้กิษุณิรับอธิกรณ์ของกิษุณิทั้งหลาย”

สมัยนั้น กิษุณิทั้งหลายรับอธิกรณ์ของกิษุณิทั้งหลาย ก็เมื่อกิษุณิวินิจฉัยอธิกรณ์อยู่นั้น ปรากฏว่า กิษุณิทั้งหลายเข้ากรรมบ้าง ต้องอาบัติบ้าง กิษุณิทั้งหลายกล่าวอย่างนี้ว่า “ดีแล้ว ท่านเจ้าข้า ขอพระคุณเจ้าจงทำกรรมแก่กิษุณิทั้งหลาย ขอพระคุณเจ้าจงรับอาบัติของกิษุณิทั้งหลาย เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติไว้ อย่างนี้ว่า ‘กิษุณิรับอธิกรณ์ของกิษุณิทั้งหลาย’” กิษุณิเหล่านั้นจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

“ดูก่อนกิษุณิทั้งหลาย เรานุญาตให้กิษุณิกรรมของพวกกิษุณิมอบให้แก่พวกกิษุณิเพื่อให้พวกกิษุณิทำกรรมแก่พวกกิษุณิเอง อนุญาตให้กิษุณิกอาบัติของพวกกิษุณิมอบให้แก่พวกกิษุณิ เพื่อให้พวกกิษุณิรับอาบัติของพวกกิษุณิเอง”

เรื่องกิษุณิอันเตวาสินีของกิษุณิอุบลวรรณาเถรี

สมัยนั้น กิษุณิอันเตวาสินีของกิษุณิอุบลวรรณาติดตามพระผู้มีพระภาคเจ้าเรียนวินัยอยู่ ๗ ปี นางมีสติหลงลืม วินัยที่เรียนๆ ไว้ก็เลอะเลือนไป นางได้ทราบข่าวว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าประสงค์จะเสด็จไปยังพระนครสาวัตถี จึงคิดว่า “เราติดตามพระผู้มีพระภาคเจ้าเรียนวินัยอยู่ ๗ ปี เรานั้นมีสติหลงลืม วินัยที่เรียนๆ ไว้ก็เลอะเลือนไป ก็การที่สตรีจะติดตามพระศาสดาไปตลอดชีวิต ทำได้ยาก เราจะพึงปฏิบัติอย่างไรหนอ” จึงแจ้งเรื่องนั้นแก่กิษุณิทั้งหลาย กิษุณิเหล่านั้นจึงแจ้งเรื่องนั้นแก่กิษุณิทั้งหลาย กิษุณิเหล่านั้นจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

“ดูก่อนกิษุณิทั้งหลาย เรานุญาตให้กิษุณิสอนวินัยแก่พวกกิษุณิ”

จบ ปฐมภาณวาร